

реалізовані. ВБУ що далі, то більше перетворювалася на наукову бібліотеку АН (у 1936 р. вона отримала назву Бібліотека Академії наук УРСР), а сталінський терор початку 30-х років надовго поховав усі проекти подальшого розвитку НБ України. Останню крапку поставила ганебної пам'яті Перша бібліографічна нарада в Києві 1931 р. Ця "нарада" поклала початок розгрому бібліотечних і книгознавчих установ, цькуванню і навіть фізичному знищенню бібліотечних працівників України. Було вже не до Національної Бібліотеки. Навіть сама її ідея вважалася крामольною.

1. *История Центральной научной библиотеки Академии наук УССР.* – К., 1979. – 227 с.
2. *С. Постернак.* Всенародна Бібліотека України при Всеукраїнській Академії Наук – К., 1923. – С. 3–4.
3. *Лев Биковський.* Книгарні – Бібліотеки – Академія. Спомини (1918 – 1922). – Мюнхен – Денвер Дніпрова хвиля, 1971. – 153 с.
4. *Книгар:* літопис українського письменства. – К., 1918, – Серп – вер., Ч. 12–13, – с. 794.
5. *Л. Биковський.* Національна Бібліотека Української Держави (1918 – 1921). – Берлін: Українське книгознавство, 1923. – 38 с.
6. *Від Тимчасового Комітету для заснування Національної Бібліотеки Української держави в м. Києві.* // Книжний вістник. – 1919 – N 1 – Січ – бер. – С. 1–4.

Сьогодні, відзначаючи 75-річчя з дня заснування Національної Бібліотеки України, з вдячністю схиляємо голову перед світлою пам'яттю її фундаторів: А. Кримським, О. і М. Грушевськими, В. Вернадським, Г. Житецьким, П. Тутківським, С. Єфремовим, Д. Граве, Є. Перфецьким, В. Липським, В. Міяковським, Ю. Меженком, Л. Биковським, С. Сіроподком, Є. Шрамченком та багатьма іншими будівничими, котрі у повній відповідності з тогочасними вимогами світової теорії і практики закладали її підвалини.

7. *З діяльності Тимчасового Комітету для заснування Національної Бібліотеки Української держави в м. Києві* // Книжний вістник. – 1919 – N 2 – Квіт. – чер. – С. 14–19.
8. *Урядові накази і розпорядження.* // Книжний вістник. – 1919 – N 1 – Січ – бер. – С. 27 – 37.
9. *Отчет и сравнительные сведения о работе библиотеки за 10 лет (1918–1928 гг.)* – Архив ЦНБ АН України – Ф. ВБУ, оп. N 2, ед. хр. N 228 – С. 1–2.
10. *Грушевський М.* Перспективи і вимоги української науки (Київська сесія Укрнауки) // Україна: науковий двомісячник українознавства. – 1926. – Кн. I. – С. 3–15.

Биковський Лев (Левко) – один з фундаторів НБ України, працював у ній в 1919–1921 рр. З 1921 р. на еміграції в Чехословаччині, Польщі, США. Ає ор численних праць з бібліотеко- та книгознавства.

Строполко Степан видатний український педагог, бібліотеко- та книгознавець. Один з творців нового українського шкільництва, професор Українського Високого Педагогічного Інституту ім. М. Драгоманова (1925–1932) у Празі. Організатор та голова Українського Товариства Прихильників Книги та редактор його друку "Книголюб" (Подсбриди, Чехословаччина), почесний голова Товариства "Просвіта" у Львові, автор багатьох наукових праць, один з фундаторів НБ України.

Кордт Веніамін – історик і бібліограф, приват-доцент Київського університету св. Володимира і впродовж багатьох років директор його бібліотеки, науковий співробітник Київської Археографічної Комісії, один з фундаторів ВБУ, де завідував відділом картографії. Головні праці присвячені історії української картографії та історії бібліографії.

Кивлицький Євген – літератор, педагог і громадський діяч. Бібліотекар Київського університету, перший Голова Ради бібліотекарів ВБУ (з вересня 1919 р.), у жовтні 1920 р. його замінив на цій посаді Ю. Іванов-Меженко.

Постернак Степан – педагог, бібліограф та бібліотекознавець. Перший директор ВБУ (з березня 1923 р. до 1929 р.). Керівник секції історії освіти в Україні при Науково-Педагогічній Комісії ВУАН. Автор багатьох праць з теорії бібліографії та бібліотекознавства. Репресований на поч. 30-х років.

ДОКУМЕНТИ ПЕРШИХ РОКІВ СТВОРЕННЯ ЦНБ

ВІДОЗВА ВІД ТИМЧАСОВОГО КОМІТЕТУ ДЛЯ ЗАСНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ В КИЇВІ¹

В м. Києві засновується Національна Бібліотека Української Держави. Завдання цієї бібліотеки – те, щоб закласти на Україні велику книгозбірню всесвітнього типу, яка гуртувала-б в собі все, що витворено людською думкою та знанням по всіх науках, – таку книгозбірню, щоб давала спомогу, не виїздячи з країни, познайомитися в як найповнішій

мірі з світовою літературою по всіх паростях людського знання, писаною геть усіма мовами. Знов-же Національна Бібліотека на Україні, поруч цієї мети, спільної чисто всім бібліотекам такого типу, має ще й своє спеціальне завдання, якого теперечки не розв'язує жаднісінька з бібліотек цілого світу, а саме – закласти Український Відділ, себ то відділ *Ucrainica*, присвячений літературі

про Україну та про український народ. В цій відділі повинно згуртуватися все, що друкувалося будь-коли і будь-де українською мовою, повинна згуртуватися, незалежно од змісту й наряду, література писана всіма мовами про історію українського народу, його фольклор, мову, словесність, мистецтво, побут, соціальні та економічні умови життя і т. ин. Разом з тим до відділу Устаїніса входить і все, що торкається території Української Держави. Тут має згуртуватися писана всіма мовами література про природу України, про народи, що залюднюють нашу територію, про їхнє духовне життя та історію, економічні та соціальні відносини. З цього погляду — в звязку з розселенням українського народу — тая царина, яку обгортають ці відділи, ширшає та захоплює ще й другі землі, які залюдняє плім'я українське, але які не входять в територію України. Сюди вступає література про природу, побут, історію, економічні та соціальні умови закордонної Русі—України, Буковини, Русі—Угорської, Галичини, чи в їх сучасному, чи в їх минулому обсягові — та тих країн Північної й Південної Америки, де пороскидалися суцільні осадки українського плім'я.

Коло Національної Бібліотеки має скластися Рукописний Відділ на зразок тих, які існують в Публичній і Академічній бібліотеках в Петербурзі та Рум'янцівському музеї в Москві. Цей відділ повинен позбирати в собі рукописи, листи, портрети і т. и. тих діячів, котрі — незалежно від національності, релігії та політичних пересвідчень — жили і діяли на українській території. Разом з тим повинен там попризбиратися такий самий архів — літературний і побутовий — усіх діячів духовного життя українського народу, де вони не жили і діяли.

Національна Бібліотека по ідеї має являтися автономною встановою, знаходитиметься в віданню української Академії Наук, яка тепер засновується, і стоятиме поза відомствами, поза мінючими політичними або громадськими настроями.

Вона має являтися огнищем розумової культури, яке повинно бути дорогим однаковінько для цілої людности України, незалежно од національності, політичних або соціальних пересвідчень або релігії. Як вона закладеться, повинна вона вступити до гургу таких самих всесвітніх установ, дорогих усій думаючій людськості, — і в стародавньому Києві має повстати те, що існує по інших, молодших містах — Парижі, Лондоні, Берліні, Відні, Петербурзі, Москві, Вашингтоні.

Національна Бібліотека має являтися не самісінькою книгозбірнею. Має з неї бути й наукова встанова, що

присвячує себе вивченню книги, а з'особна — минулому життю книги на Україні, і сполучається з бібліографічною працею. Її каталоги самі собою повинні задовольняти, не тільки практичним вимогам, відповідним для каталогів, але й видаватися в світ відповідно до наукових завдань. З цього погляду бібліотека своїм українським відділом має перевести роботу, яка зараз не має собі місця в світовому письменстві. Таку саму вагу повинен мати і її рукописний відділ з його каталогізуванням.

Тільки ж така бібліотека мусить тісно бути звязана з життям. Вона мусить задовольняти ті життєві питання, з якими до неї вдається людність України. Людина вчена, або шкільний молодик, державний і громадський діяч, юрист, медик, військовик, письменник, мистець, інженер, газетяр, нарешті кожна людина, яка хоче розбиратися навколо себе, збагнути те, що діється, і те, що навруги знаходиться, пізнати те, що їй невідоме, повинна мати вільну й легку спромогу працювати для тієї мети в бібліотеці. Бібліотека мусить бути широко одчинена для всіх і для кожного, безплатна і легко приступна. При ній має одчинитися систематично дібраний Справочний Відділ, складений з декількох десятків тисяч томів на зразок того, що існує в добре з'організованих бібліотеках цього типу в Британському Музеєві, в Берлінській або Вашингтонській бібліотеках. В тім відділі мають бути згуртовані книжки по мовам, наукам, педагогічному життю, техніці, закони й постанови правительства та громадських установ. Тут мають з'осередитися найкращі, найновіші й найважливіші книжки для всіх наук і для всякого прикладання їх до життя, писані всіма мовами, і систематично дрібний відділ Устаїніса. Цьому справочному відділові треба постановитися в особливо — зручну форму користування для всіх тих осіб, які забажають працювати в бібліотеці. Знов же й усяка книжка, котра знаходиться в бібліотеці повинна в приміщенню бібліотеки видаватися на руки кожному, хто вважає потрібним познайомитися з нею.

Нарешті, бібліотека повинна мати зручні для користування каталоги тих книжок та рукописів, що в ній містяться, та й з'організувати по змозі спільний каталог всіх головних громадських та державних бібліотек України, отак як це зроблено в Берліні для бібліотек Прусії та деяких німецьких держав.

Так отже, щоб витворити таку бібліотеку, згідно з законом, що його підписав Гетьман усієї України, Міністерство Народньої Освіти та Мистецтва заклало Тимчасовий Комітет. Цей комітет теперечки вдається до всеї людности на Україні, незалежно від

національності й релігії, прохаючи допомогти йому в справі витворення цього нового оруддя людської культури, і підсобити тому, щоб Національна Бібліотека

зробилася не тільки могутнім і великим розсадником світла знаття та культури на рідній нам Україні, ба й великою інституцією всесвітньою.

ГОЛОВА КОМІТЕТУ: Академік ВІВЕРНАДСЬКИЙ.

ЧЛЕНИ: С.О.ЄФРЕМОВ, Г.П.ЖИТЕЦЬКИЙ, ВО.КОРДТ, проф. А. Є. КРИМСЬКИЙ

Секретарь Комітету Є.Ю.Перфецький.

До якогось часу прохаємо направляти всі листи й книжки на адресу: "Київ, Бібліотека Університету Св. Володимира", додаючи напис: "Для Національної Бібліотеки"

**УХВАЛЕНИЙ РАДОЮ МІНІСТРІВ
ЗАКОН ПРО УТВОРЕННЯ ФОНДУ
"НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ" ²**

1. Для заснування Національної Бібліотеки Української Держави в м. Києві утворюється "Фонд Національної Бібліотеки" з метою негайного придбання й систематизації книжок, бібліотек, рукописів, мап та інших творів.

2. Крім загальних завдань — допомагати розповсюдженню знання і підтриманню наукової праці, при Бібліотеці має бути найповнішим чином розроблений відділ "Ucrainica"; Бібліотека повинна бути книгозбірнею, в якій мають бути зібрані всі пам'ятки духового життя українського народу і України (рукописні і друкарські). В ній повинні бути зібрані книги, часописи, газети, гравюри, листівки, ноти, літографії і інші твори друкарень, літографій і металюграфій, видані на Україні та за кордоном.

3. Міністрові Народної Освіти та Мистецтва доручається в найкоротший час розробити і внести на затвердження Ради Міністрів статут і штати Національної Бібліотеки.

4. Як аванс до 1 січня 1919 року, асигнувати до Фонду

Національної Бібліотеки в розпорядження Міністра Народної Освіти та Мистецтва п'ятьсот тисяч карбованців з коштів Державної Скарбниці.

5. Для Управління Фондом Національної Бібліотеки і ведення початкової праці по заснуванню її скласти Тимчасовий Комітет по заснуванню Національної Бібліотеки в місті Києві; Комітет цей знаходиться і працює під безпосереднім доглядом Міністра Народної Освіти та Мистецтва. Інструкцію, яка зазначає склад, платню за працю і напрям діяльності Тимчасового Комітету доручається розробити Міністрові Народної Освіти та Мистецтва.

6. В цілях побільшення Фонду Національної Бібліотеки доручити Міністрові Народної Освіти та Мистецтва звернутися до всієї людности Української Держави з закликом про підтримання цієї справи і відкрити загальну підписку для побільшення Фонду.

Голова Ради Міністрів *Ф. Лизогуб.*

Міністр Народної Освіти та Мистецтва *М. Василенко.*

Міністерство Народної Освіти й Мистецтва
На підставі Закону 2 серпня 1918 року ("Державний Вістник" 8 серпня 1918 р.)
"затверджую" 5-го жовтня 1918 року.
Управляючий Міністерством Освіти і Мистецтва Сенатор *Н. Василенко.*

**Інструкція Тимчасовому Комітетові для заснування
Національної Бібліотеки Української Держави
у м.Київі.³**

1. Мета Тимчасового Комітету закласти на Україні велику книгозбірню всесвітнього типу, яка гуртувала в собі все, що витворено людською думкою та всім по всіх науках, — таку книгозбірню, щоб завдяки спромогу, невидячи з країни, познайомитися

в як найповнішій мірі із світовою літературою по всіх паростях людського знаття, писаною геть усіма мовами. Знов же Національна Бібліотека на Україні, поруч цієї мети має ще й свою спеціальну завдачу, а саме — закласти відділ *Ucrainica*, присвячений літературі про